

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม มีผลต่อระบบการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น ทำให้คนต้องออกไปหางานทำภายนอกชุมชน และท้องถิ่นที่อาศัยอยู่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ผู้ปกครองนักเรียน ต้องออกไปทำงานตั้งแต่เช้า เพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย จึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ทำหน้าที่ดูแลเด็ก ต่างตกอยู่ในภาวะที่ต้องทอดทิ้งเด็กกันมากยิ่งขึ้น หลายครอบครัวแก้ไขปัญหา โดยการนำเด็กไปฝากเลี้ยงไว้กับสถานรับเลี้ยงเด็ก บางครอบครัวก็นำลูกหลานไปฝาก ปู่ย่าตายายเลี้ยง บางครอบครัวก็นำเด็กเข้าสู่ระบบโรงเรียน โดยปล่อยให้เป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงส่งผลกระทบต่อเด็กเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ปกครอง กับเด็กจนเกิดเป็นภาวะวิกฤติมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิต ของการเริ่มต้นอันเปรียบเสมือนผ้าขาว ที่จะแต่งเติมสีอะไรลงไปก็จะเป็นสีนั้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กในวัยนี้ จึงมีความจำเป็น และควรปลูกฝังในสิ่งที่ดีงาม หากเด็กได้รับสิ่งที่ไม่ดีไปสิ่งนั้นก็จะติดตัวเด็ก ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การที่เด็กได้ไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ โดยที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เด็กก็สามารถเรียนรู้ และรับรู้ประสบการณ์ จากบุคคลเหล่านั้นได้ในระดับหนึ่งเท่านั้นเองเพราะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้กับเด็ก จะเกิดในบางสิ่งที่ผู้เลี้ยงเรียนรู้และรับรู้จากประสบการณ์ของตัวเองเท่านั้น เด็กจะไม่สามารถเรียนรู้ และมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้านได้ครบตามเกณฑ์มาตรฐานที่วางไว้ (วารสาร นิลประพันธ์ 2546 : 2 ; อภิญา เวชชชัย 2544 : 106) ดังนั้น ภาระหน้าที่ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้กับเด็กจึงไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งแต่ควรเป็นหน้าที่ ของการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง สถานศึกษา และชุมชน เพราะถ้าทุกฝ่ายตระหนัก และเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ เด็กตั้งแต่ต้น ก็จะส่งผลต่ออนาคตของเด็กและประเทศชาติด้วย

พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 หมวด 2 เรื่องสิทธิ และหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้ทุกคน มีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถ ของแต่ละ

บุคคล และหมวด 8 เรื่อง ทรัพยากรการลงทุนการศึกษา มาตรา 58 ที่กล่าวว่า ให้บุคคลครอบครัว ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ดังนั้นการจัดการศึกษา จึงไม่ใช่ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็นภาระหน้าที่ ร่วมกันของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และชุมชน ในการร่วมมือกัน ให้การศึกษาแก่เด็ก ตามความสามารถของเด็กแต่ละคนตามบริบทของชุมชนตัวเอง เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคคล ที่มีคุณค่า ต่อสังคมและประเทศชาติ

การศึกษามีใช้สิ่งๆที่จัดขึ้น โดยครูในโรงเรียน หรือโดยพ่อแม่ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัวที่บ้าน หรือในชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดขึ้นโดยความร่วมมือของบ้าน โรงเรียนและชุมชน (นภเนตร ธรรมบวร 2544 : 25) ในประเทศไทยรูปแบบของการมีส่วนร่วม ของครอบครัวด้านการศึกษา จะเห็นได้ชัดเจนในโรงเรียนที่อยู่ในเมือง ที่เปิดสอนในระดับอนุบาล ที่พ่อแม่ผู้ปกครองมักมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูในเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน หรือพัฒนาการเรียนรู้อันของเด็กทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัวด้านการศึกษา นอกจากจะเป็นผลดีกับเด็กแล้ว ยังเป็นผลดีต่อพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ พ่อแม่ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงบทบาท และความสำคัญของตน ที่มีต่อการศึกษา พัฒนาความรู้สึกรักของการเห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาเครือข่ายในสังคม รวมถึงการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียน หลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอน และที่สำคัญทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน พร้อมทั้งได้เรียนรู้ไปกับโรงเรียนและเข้าใจบุตรหลานของตนเองมากยิ่งขึ้น

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ ของการพัฒนาศักยภาพของเด็กให้มีพัฒนาการตามเกณฑ์ ดังนั้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก จึงไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง ที่สามารถจัดได้แล้วประสบผลสำเร็จ แต่ควรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนกับสถานศึกษา ที่จะต้องมีความตระหนัก เห็นความสำคัญ มีส่วนรับรู้รับทราบร่วมมือกันในการที่จะจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้กับเด็กตามบริบทของชุมชน บริบทของโรงเรียน และการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่จัดขึ้นต้องตอบสนองความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมทั้งเด็กจะต้องมีพัฒนาการตามเกณฑ์มาตรฐานระดับชาติ เพื่อเด็กจะได้เป็นคนดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขในอนาคต โรงเรียนบ้านท่าเขียด เป็นโรงเรียนที่เกิดขึ้นจากการเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในหลาย ๆ รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการพัฒนาโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมในการระดมทุน แต่โดยมากการมีส่วนร่วมจะมุ่งเน้นในการพัฒนาเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาเสียส่วนมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กนักเรียนในระดับก่อน

ประณตศึกษามีแต่ก็ไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในระดับชั้นอนุบาล เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความร่วมมือ ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ที่จะจับมือกัน และร่วมมือกันในการพัฒนาเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา เพราะถือว่าเป็นรากฐานของชีวิต ในการพัฒนาการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพราะถ้าชุมชนสามารถเข้ามารับรู้ และรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน เป็นผู้กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามบริบทของชุมชนตัวเอง ตามกำลังความสามารถ ตามภูมิปัญญาที่สะสมมาเป็นเวลานาน ให้กับบุตรหลานของตนเอง ก็จะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโรงเรียน รู้สึกมีส่วนร่วมในการพัฒนา ครูเองก็จะมีคามสามานสามัคคี กับชุมชนมากยิ่งขึ้นเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น สิ่งใดก็ตามถ้าทุกคนได้มีส่วนร่วมด้วยความเสมอภาค และเป็นธรรมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความสุข งานทุกอย่างก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถึงแม้จะมีอุปสรรคมากแค่ไหนก็ตาม

ดังนั้น การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ชุมชนซึ่งเป็นผู้อยู่ในปรากฏการณ์จริงได้ร่วมพลัง เสียสละแรงกาย แรงใจ ทุนทรัพย์ พร้อมทั้งได้นำภูมิปัญญาประสบการณ์ ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ได้ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน ในชุมชนอย่างภาคภูมิใจ ส่งผลให้ลูกหลานในชุมชน มีศึกยภาพ และมีคุณภาพตามความต้องการ ของบริบทชุมชนนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับก่อนประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับก่อนประถมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและศึกยภาพของชุมชนและสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับก่อนประถมศึกษาที่มีต่อพัฒนาการของนักเรียน ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา

คำถามของการวิจัย

1. กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ตามความต้องการและศักยภาพของชุมชนกับสถานศึกษาเป็นอย่างไร
3. ผลของการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research And Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) สำหรับผู้ดำเนินการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้มาจากกลุ่มผู้คนที่อยู่ในชุมชน ที่เข้าร่วมศึกษาปัญหา โดยกระทำร่วมกันกับนักวิจัย ผ่านกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นการเสนอผลงาน และการอภิปรายผลการวิจัย เป็นการเริ่มต้นของผู้คนที่อยู่กับปัญหา (Problems People) ค้นหาปัญหาที่ตนเองมีอยู่ร่วมกับนักวิจัย จึงเป็นกระบวนการที่คนในองค์กรหรือชุมชนมิใช่ผู้ถูกระทำ แต่เป็นผู้กระทำที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีอำนาจร่วมกันในการวิจัย ประกอบไปด้วย 1) ผู้วิจัยหลัก ได้แก่ ผู้ทำวิทยานิพนธ์ 2) นักพัฒนา ได้แก่ คณะกรรมการของสถานศึกษา จำนวน 3 คน 3) ชุมชนกับสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาล จำนวน 6 คน กับบุคลากรของสถานศึกษา จำนวน 2 คน ส่วนพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าเขียด หมู่ที่ 10 ตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง

เนื้อหาที่ศึกษาเป็นเนื้อหาของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามศักยภาพของชุมชนกับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กนักเรียน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกจากผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ อยู่กับปรากฏการณ์จริง อยู่กับข้อมูล อันประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน

เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 24 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก และการจัดกลุ่มสนทนา สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 24 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการรับการประเมินด้วยแบบสังเกต พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับก่อนประถมศึกษา ที่สอดคล้องกับ ศักยภาพของชุมชนตามบริบทของชุมชน เพื่อชุมชนจะได้นำเอาศักยภาพของชุมชน มาช่วยจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยเฉพาะรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับก่อน ประถมศึกษา และสามารถทำให้ชุมชนได้มองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นส่วนสำคัญ ช่วยให้เกิดความรัก ความผูกพัน มีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้ลูกหลาน มีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐาน

ในส่วนของนักเรียน สามารถทำให้เด็กได้ใกล้ชิดกับชุมชน ได้มีส่วนร่วมและรับรู้ในการเรียนรู้จากบริบทของชุมชนตนเอง

ในส่วนนโยบายของรัฐบาล ทำให้รัฐเห็นความสำคัญ ของการร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษามากยิ่งขึ้น และนำไปปรับให้เกิดความร่วมมือที่เท่าเทียมกัน ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาและความร่วมมืออื่น ๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับก่อนประถมศึกษาตามศักยภาพของชุมชน ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. ผู้ร่วมดำเนินการวิจัย หมายถึง บุคลากรสถานศึกษา จำนวน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 6 คน และกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ของโรงเรียนบ้านท่าเขียด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549
3. ชุมชน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าเขียด ตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโฆะ จังหวัดพัทลุง

4. นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี ของโรงเรียนบ้านท่าเขียด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549
5. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนบ้านท่าเขียด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง
6. การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา หมายถึง ความร่วมมือร่วมใจระหว่างชุมชนบ้านท่าเขียดกับโรงเรียนบ้านท่าเขียด ในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา
7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) หมายถึง การที่สถานศึกษากับชุมชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษา วิเคราะห์หาทางเลือกการตัดสินใจ และร่วมมือกันในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับก่อนประถมศึกษา

